

„Czytelnictwo” zaczyna się od kołyski, na długo przed dniem, w którym dziecko zacznie samodzielnie składać litery. Dobrze dobrane książki rozwijają jego umysł i emocje, kształtują kompetencje językowe i zakorzeniają w kulturze, a jako pięknie zaprojektowane przedmioty umożliwiają pierwsze spotkanie ze sztuką.

Przy mądrym wsparciu dorosłego literatura dziecięca staje się wspaniałym przewodnikiem pomagającym młodemu „czytelnikowi” odkrywać otaczający go świat, rozbudza jego wyobraźnię i inspirowanie do twórczych praktyk.

Książeczka ta powstała, aby ukazać, jak wielki potencjał tkwi w literaturze oraz jak ważny jest czas spędzony na wspólnym czytaniu z dzieckiem już od pierwszych miesięcy jego życia. Mamy nadzieję, że zawarte w niej propozycje i wskazówki będą zaproszeniem do przeżycia wspaniałej czytelniczej przygody!

Książką połączeni,

czyli o roli czytania w życiu dziecka

Kontakt z książką

Jeśli nie damy dziecku zabawek, będzie się bawiło kamykami lub patykami. Jeśli nie damy mu książki – samo po nią nie sięgnie. Na początku wystarczy, byśmy pozwolili dziecku poczuć radość słuchania, a potem czytania, wówczas będzie garnęło się do lektury, wyciągało po książkę ręce, domagało się jej każdego dnia. Takie pierwsze lektury oddziałują z niezwykłą siłą, łączą we wspólnocie przeżyć tego, kto czyta, i tego, kto słucha. My, dorośli, na czas lektury stajemy się małymi dziećmi, nostalgicznie wracamy do „szczęśliwych lat”; oni, mali, czują tę naszą magiczną bliskość, mają w nas oparcie w przeżywaniu lęku o los bohatera, trwogi, gdy zbłądzi wśród krzyżujących się dróg, radości, gdy po trudach zdobędzie nagrodę. To jest pierwsza rola książki: budowanie mostów między pokoleniami, łączenie we wspólnocie przeżyć, śmiechu i wzruszeń.

Dziecko identyfikuje się z bohaterami książki, w ich losy, w wybory, których dokonują, w sceny klęsk i zwycięstw nieświadomie wpisuje własne dylematy, swój własny los. To dlatego lektura kształtuje jego postawę, porządkuje wyobrażenie życia, wprowadza w świat wartości. Książka dziecko pochłania, zawłaszcza nim, rzeźbi je w procesie lektury. Skutki takich czytelniczych przeżyć trwają długie lata, odciskają ślad na całym życiu.

Stare porzekadło głosi, że książka jest najlepszym przyjacielem. Pozwala dziecku zdystansować się wobec własnych doświadczeń, spojrzeć na siebie i swoje życie z daleka, jakby przez odwróconą lornetkę. Widząc problemy innych, ich zmagania z losem, ich ból, cierpienie i radość, ich zawody i porażki, smak klęski, gorycz zawodzionych przyjaźni, dzieląc radość ich szczęścia – zaczyna rozumieć siebie, własne reakcje, własny smutek, może przezwyciężyć samotność, która niekiedy, zwłaszcza w dzieciństwie i młodości, doskwiera i zadaje ból trudny do zniesienia.

Jakby tych pożytków dziecięcego czytania było mało, nasza współczesność dopisała swoje, nieznanne wcześniej. Wiek XXI już jest i najpewniej pozostanie stuleciem milczenia. Język, którym posługujemy się na co dzień, został zredukowany do roli przekaźnika informacji i poleceń. Tymczasem książka operuje słowami, które znaczą, które mają moc, barwę i sens. Czytając lub słuchając czytanej książki, doświadczą magicznej siły słów, rozwija i wzbogaca własne słownictwo. Krok po kroku ogarnia słowami świat, nazywa szczegóły otaczającej je rzeczywistości. Gdy dziecko potrafi nazywać uczucia, gdy zaczyna rozróżniać stany psychiczne literackich bohaterów, wówczas rozpoznaje je w sobie, potem u osób ze swojego otoczenia. Umiejętność nazywania i akceptowania własnych, niekiedy trudnych emocji, następnie doznań i przeżyć innych ludzi jest bodaj najtrudniejszą sztuką, którą musi opanować młody człowiek, by osiągnąć wewnętrzną dojrzałość.

1

Książka nie rozwiąże problemów, z którymi zmagamy się w długim, najeżonym kryzysami procesie formowania człowieka od jego najwcześniejszych lat do progu dojrzałości. Nie rozwiąże, ale rozwinię jego inteligencję emocjonalną, dzięki której będzie potrafił rozumieć siebie i innych, wykształci zdolności empatyczne, dzięki którym będzie wrażliwy na potrzeby każdego, rozbudzi wrażliwość i intuicję moralną, za sprawą której będzie odróżniał dobro od zła, otworzy oczy na piękno świata i mądrość człowieka. Pomoże przeprowadzić przez trudne doświadczenia, zachęci do szukania prawdy o sobie i świecie. Rozbudzi wyobraźnię, bez której nawet codzienne czynności, jak choćby gotowanie zupy czy nakrywanie stołu, przeradzają się w automatyzm i banał.

Jeśli dziecko będzie obcowało z pięknymi książkami, takimi, które porywają i zachwycają, które kuszą oryginalnością szaty graficznej, z książkami kunsztownie wydanymi i skłaniającymi do refleksji, wówczas będzie wzrastało w żywiole prawdy, piękna i dobra, bogate wewnętrznie, otwarte, szczęśliwe, zdolne do rozumienia siebie i innych, do wzięcia odpowiedzialności za własne życie i pokierowania nim na miarę rozbudzonych marzeń, pragnień, tęsknot i nadziei.

Prof. Grzegorz Leszczyński

2

R

W

3

Kontakt z książką a potrzeby i kompetencje małych dzieci

(0–3 lata)

Michalina Gajewska

Całe wczesne dzieciństwo to czas wzajemnego poznawania się rodzica i dziecka, uczenia się rozpoznawania własnych potrzeb oraz form ich zaspokajania. **Rodzice jako pierwsi przekazują dziecku wiedzę o innych ludziach i przedmiotach, uczą je stosunku do różnych zdarzeń i codziennie stymulują jego rozwój.** W pierwszym okresie życia dziecko najbardziej potrzebuje kontaktu emocjonalnego, bliskości i zbudowania bezpiecznych więzi, a zaspokajanie potrzeb odbywa się przez pielęgnację, dotyk, mówienie czy umożliwianie śledzenia wzrokiem przedmiotów. **Naturalną formą kontaktu, będącą odpowiedzią na większość tych pragnień, może stać się rytuał czytania książek.**

Pierwsze miesiące życia to czas dynamicznego rozwoju mózgu. To proces naturalny, który intensyfikuje się pod wpływem dodatkowej stymulacji – aktywnego kontaktu dorosłego z dzieckiem.

Od wyobraźni i intuicji rodzica zależy, w jaki sposób rozbudzi ciekawość świata i wrażliwość swojego dziecka.

Zdolności językowe kształtują się, zanim dziecko zacznie budować pierwsze zdania. Tuż po urodzeniu maluch nie rozumie słów, ale słyszy rytm i intonację głosu, słucha rodzica bardzo uważnie. Często powtarzane frazy (wyliczanki, rytmiczne wierszyki) zostawiają ślad w jego mózgu, co wpływa na późniejsze rozumienie mowy (buduje słownik bierny), a **codzienne czytanie pomaga przyswajać intonację i melodię języka.** Dziecko poznaje wyrazy dźwiękonaśladowcze i brzmienie kolejnych słów, dzięki czemu jest mu łatwiej zacząć samodzielnie mówić, posługując się bogatszym zasobem słów (słownik czynny). Dzięki wczesnej umiejętności skupiania wzroku i wodzenia za przedmiotami małe dziecko może obserwować pokazywane mu w książce obrazy. **Powiązanie dźwięku słów z obrazem wzmacnia zapamiętywanie nowych informacji o świecie, usprawnia jego koordynację wzrokowo-ruchową i stymuluje wzrok.**

W drugim roku życia kontakt z książką prowokuje prośby o wyjaśnianie zjawisk w niej opisywanych (wskazywanie, pytanie „co to?”), a zawarte w niej treści i obrazy porządkują i utrwalają wiadomości przekazywane przez rodziców przy innych okazjach. Dwu- trzylatek, jako mały odkrywca, nigdy nie jest tylko biernym odbiorcą treści. **Czytanie staje się dla niego skutecznym treningiem myślenia: uczy się kojarzyć fakty, wnioskować i zestawiać przyczynę ze skutkiem.** Proste historyjki społeczne dają możliwość wspólnego rozwiązywania problemów czy planowania, są także dobrym warsztatem do rozwoju wyobraźni malucha. W drugim i trzecim roku życia gwałtowny rozwój poznawczy sprawia, że dziecko jest jeszcze bardziej głodne wiedzy i nowych doświadczeń.

Stosunek małego dziecka do czytania, tak samo jak do wielu innych czynności, jest budowany przez odniesienia emocjonalne. Zadaniem dorosłego jest stworzyć od samego początku pozytywny kontekst dotyczący czytania. **Kiedy czytamy, jesteśmy blisko z dzieckiem, naturalnie tworzy się atmosfera bezpieczeństwa i zaufania do otaczającego świata. Kilkuminutowe czytanie spokojnym głosem uspokaja dziecko i może zainicjować kolejny domowy rytuał – to pozwala budować poczucie przewidywalności i przynależności do wspólnoty rodzinnej.** Maluch ma okazję zobaczyć i poczuć spokojny oddech, bicie serca, uśmiech, spokój i szczęście na twarzy rodzica, a wspólna lektura sprawia, że czuje się dla niego ważne. Rodzic i dziecko poznają nawzajem swoje reakcje i umacniają więzi; poznają się lepiej. Czytanie rozbudza emocjonalność małego czytelnika, co jest szczególnie ważne po ukończeniu 24 miesięcy życia, kiedy dziecko zaczyna doświadczać całej gamy nowych, złożonych emocji. Rola rodzica staje się wtedy bezcenna przy doświadczaniu, tłumaczeniu i identyfikowaniu sytuacji pełnych emocji, a bohaterowie książek są nieocenionym źródłem przeżyć.

Dziecko od urodzenia potrzebuje objaśnienia otaczającego je świata. Dobra literatura dziecięca pokazuje rzeczywistość i przekazuje wzorce zachowania, prowokuje rozmowę i pomaga poznać zasady, jakie panują w najbliższym otoczeniu. **Dzięki książkom dziecko porządkuje zaobserwowaną w domu wiedzę na temat akceptowanych społecznie form zachowania i współżycia z innymi.** Rodzic, korzystając ze wsparcia bohaterów książek, może utrwalać wzorce tak, by dziecko zrozumiało, dlaczego postępujemy w określony sposób, i kontrolowało swoje zachowanie. **Literatura pozwala na budowanie doświadczeń nie tylko na podstawie własnych przeżyć, ale daje też wzory osobowe, uczy, jak mówić o swoich potrzebach i oczekiwaniach wobec innych.** W sytuacjach nowych – pójście do żłobka/przedszkola, wizyta u lekarza, narodziny młodszego rodzeństwa – pomaga wypracować nowe reakcje, przynosi rozwiązania problemów przy pomocy sposobów adekwatnych do wieku dziecka.

Kiedy czytanie stanie się rytuałem, małe dziecko akceptuje je jako stały element codzienności. Maluch skupia uwagę, rozpoznaje i potrafi określić osoby i przedmioty z książki, a także nazwać czynności, zaczyna interesować się konkretnymi znakami (np. literami w swoim imieniu), rysuje znaki literopodobne, interesuje go rymowanie i tworzenie nowych słów. Rozbudzona ciekawość świata i zainteresowanie kontaktem z książką staje się fundamentem do budowania późniejszych potrzeb czytelniczych.

E R

(0-3 lata)

Wspólne czytanie buduje więź emocjonalną rodzica z dzieckiem, tworzy poczucie bliskości i bezpieczeństwa.

Oglądanie ilustracji usprawnia koordynację wzrokowo-ruchową i stymuluje wzrok dziecka.

Kilkuminutowe czytanie spokojnym głosem uspokaja dziecko, pozwala budować poczucie przewidywalności i przynależności do wspólnoty rodzinnej.

Poprzez czytanie dziecko uczy się kojarzyć fakty, wnioskować i zestawiać przyczynę ze skutkiem.

Codziennie czytanie wspomaga rozwój mowy poprzez przyswajanie intonacji i melodii języka.

Czytanie dostarcza wiedzy o otaczającym świecie, ludziach i przedmiotach.

Literatura dostarcza wzorców osobowych, uczy jak mówić o swoich potrzebach i oczekiwaniach wobec innych.

Czytanie książek a potrzeby i kompetencje dzieci w wieku przedszkolnym (3–6 lat)

Michalina Gajewska

Dziecko w wieku przedszkolnym rozwija się w sposób gwałtowny – to czas jego największej ruchliwości i zmian we wszystkich obszarach rozwoju. Zmienia się zachowanie dziecka, jego sposób myślenia i zapamiętywania różnych zdarzeń, a emocje i forma ich wyrażania wpływają na jego reakcje i kontakt z otoczeniem. Umiejętność sprawnego poruszania się, poprawa koordynacji, płynna mowa i poczucie odrębności jako jednostki uruchamiają naturalną potrzebę samodzielności. Dynamiczny rozwój mózgu prowokuje potrzebę poznawania nowych rzeczy i sytuacji. Przedszkolak zaczyna odczuwać silną potrzebę kontaktu z innymi, zarówno z dziećmi, jak i dorosłymi, równie ważna staje się dla niego umiejętność odnajdywania się w różnych sytuacjach.

Okres między 3 a 6 rokiem życia jest niezmiernie istotny dla rozwoju myślenia, pamięci i mowy dziecka. Pojawia się umiejętność zapamiętywania i świadomego korzystania z utwalonych informacji, przypominania nabytych doświadczeń i wzorców zachowań. Dziecko potrafi łączyć informacje z usłyszanych historii z własnym doświadczeniem, opowiada proste historie. Intensywnie zdobywa wiedzę o otaczającym je świecie, samym sobie i różnych zjawiskach zarówno społecznych, jak i fizycznych. Bazując na wdrożonych przez opiekunów nawykach czytelniczych, zaczyna się interesować czytaniem i książkami ze względu na zawarte w nich treści. Wzrasta wtedy zdolność dziecka do zaplanowanego i przemyślanego działania: **potrafi ono już powiązać przyczynę ze skutkiem, zadaje mnóstwo pytań i komentuje opowiadaną mu historię, łączy ze sobą różne zdarzenia. Odróżnia świat zewnętrzny od świata odczuć, przeżyć i wrażeń, powoli dostrzega i przyjmuje istnienie innego niż swój punktu widzenia.** Dzięki tym umiejętnościom jest gotowe do porównywania, klasyfikowania i poszukiwania podobieństw i różnic. Pojawia się zainteresowanie literami i słowem pisanym, gotowość do nauki czytania. Podczas wspólnej lektury znajomego tekstu dziecko zaczyna śledzić go wzrokiem i „wyręczać” w czytaniu dorosłego, co jest świetnym przygotowaniem do samodzielnego czytania.

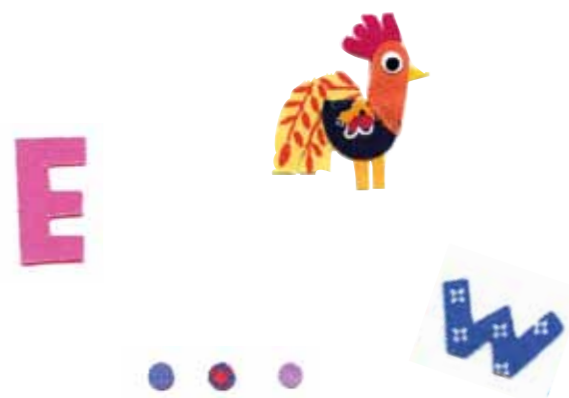
Rodzic ma możliwość rozwijania kompetencji poznawczych przedszkolaka, korzystając z różnorodnych książek w sposób, który lubi jego dziecko i on sam. Codzienna lektura to nie tylko sugestia dorosłego, to również samodzielne wybory młodego czytelnika. Można umówić się z dzieckiem na czytanie w trybie naprzemiennym – to pozwoli wprowadzić wartościowe w ocenie dorosłego pozycje i nie „utknąć” na całe tygodnie na ukochanej książce dziecka. **Przeczytana już książeczka jest zawsze świetnym tematem do rozmowy i wyprawy do miejsc związanych z jej tematem, co utrwała zapamiętywanie w przyjemny sposób.** Każda historia powinna stać się okazją do zadawania pytań i samodzielnego myślenia o tym, jak znaleźć na nie odpowiedź. W czasie kiedy przedszkolak jest niezwykle zainteresowany odkryciami i badaniem rzeczywistości, samodzielne „główkowanie” wzmacnia poczucie sprawstwa. Dorosły pomaga dziecku w zbieraniu danych, uczestniczy w „burzy mózgów” i wyciąganiu wniosków. Rozwój myślenia, kreatywności i wyobraźni z wykorzystaniem książek o różnorodnej tematyce wpływa na przyszłą postawę dziecka nie tylko wobec nauki i rozwijania zainteresowań, ale też na podejście, z jakim rozpocznie ono naukę w szkole, i na to, jak poradzi sobie z obowiązkami szkolnymi.

Wyposażony w szereg kompetencji poznawczych przedszkolak staje się coraz bardziej świadomy nie tylko własnych emocji, ale też uczuć innych ludzi. Książki i bohaterowie historii zawartych na ich kartach pokazują perspektywę i uczucia innych osób, sposób ich wyrażania oraz tłumaczą dziecku ich pochodzenie. Pozwalają z dystansu przyglądać się bohaterom i w bezpiecznym otoczeniu, ze wsparciem dorosłego, rozwiązywać dobrze dziecku znane konflikty wewnętrzne. Bardzo istotne dla wielu dzieci będzie oferowanie im różnych sposobów radzenia sobie z emocjami, podsuwanie pomysłów, co zrobić, kiedy się wstydzą albo są złe. Dobrą praktyką jest sięganie po książki opowiadające o konfliktach przeżywanych przez rówieśników dziecka czy dotyczące trudnych tematów, takich jak: starość, śmierć, zazdrość czy rozwód. Takie „zewnątrzne” wsparcie daje dziecku bardzo potrzebne poczucie „ja też sobie poradzę!”. **Książka przynosi pomoc w konfrontacji z własnymi lękami – efektem pracującej na „pełnych obrotach” wyobraźni, daje poczucie pewności siebie, gdy uda się pokonać strach.** Rodzic może stać się przewodnikiem w świecie emocji, a książka źródłem wiedzy o nich. Nieocenioną

korzyścią związaną z rytuałem wspólnego czytania książek może być wieczorne wyciszenie i relaks po dniu pełnym wrażeń. Warto, by taki czas stał się punktem wyjścia do wielu ważnych rozmów i szansą na regulowanie intensywności odczuwanych emocji.

Intensywne kontakty społeczne przedszkolaka dają okazję do zawierania nowych znajomości, dziecko doskonali wtedy umiejętność nawiązywania i podtrzymywania relacji z innymi dziećmi i dorosłymi. Wypróbuj nowe zachowania, sposoby bycia z innymi, komunikowanie swoich potrzeb, zdobywanie ich uwagi. Pierwszy raz w życiu nawiązywanie satysfakcjonujących kontaktów z rówieśnikami staje się tak ważne dla dziecka: daje mu zadowolenie z siebie i poczucie sprawstwa, a także tworzy pozytywne wyobrażenie o sobie samym i kształtuje samoocenę.

Książki dają dzieciom wzory osobowe, szczególnie potrzebne, gdy one same nie wiedzą, jak sobie poradzić w nowej albo trudnej sytuacji. Ocena bohatera książki rozbudowuje doświadczenie życiowe dziecka oraz daje wskazówki dotyczące prawidłowych i tych wymagających zmiany postaw społecznych. Sprawia, że dziecko zaczyna myśleć o tym, jakie chce być, w czym pomaga utożsamienie się z wybranym bohaterem książki.

Literatura umożliwia również dołączenie nowych i wartościowych dla dziecka reakcji do jego repertuaru zachowań, wzmacnia i utrwala reguły funkcjonowania w środowisku. Korzystając z historii i doświadczeń dziecięcych bohaterów książek, przedszkolak uczy się rozwiązywania konfliktów, obrony swojego stanowiska czy dochodzenia do kompromisu. Dorosły, towarzysząc dziecku, powinien pamiętać, by nie wyręczać go i nie narzucać swoich rozwiązań. Uważny rodzic może skorzystać z historii książkowych, kiedy zaobserwuje u dziecka dezorientację lub dostaje sygnały, że wykorzystało już ono swoje pomysły na reagowanie.

Odpowiednio dobrana do tego etapu rozwoju lektura pozostawia trwałe ślady na całe życie dziecka i kształtuje jego gotowość do rozpoczęcia kolejnego wyzwania, jakim jest etap szkolny, a dla rodziców stanowi nieocenioną pomoc w przekazywaniu istotnych dla rodziny wartości.

Czytanie książek rozwija myślenie, pamięć i mowę dziecka.

Poprzez czytanie dziecko zdobywa wiedzę o sobie i otaczającym je świecie oraz rozwija kompetencje poznawcze.

Książki pomagają dzieciom poznać i nazwać emocje swoje i innych osób, a także rozróżnić świat zewnętrzny od świata odczuć i wrażeń.

Czytanie uczy wyrażania emocji oraz radzenia sobie z nimi.

Czytanie jest dla dziecka czasem relaksu i reguluje emocje z całego dnia.

Książki pomagają oswoić trudne tematy, uczą komunikować potrzeby i pokonywać lęki.

Bohaterowie książkowi dają dzieciom nowe wzory osobowe oraz wskazówki, jak postępować w różnych sytuacjach.

Czytanie z rodzicem rozwija w dziecku zainteresowanie literami i słowem pisanim oraz rozbudza w nim gotowość do nauki samodzielnego czytania.

Czytanie rozwija kreatywność i wyobraźnię dziecka, uczy wyciągania wniosków, porównywania faktów i znajdowania rozwiązań.

Książka jest świetnym pretekstem do rozmowy z dzieckiem i wyprawy do miejsc związanych z jej tematem.

(3-6 lat)

Czytanie książek a potrzeby i kompetencje dzieci w wieku wczesnoszkolnym (6–10 lat)

Michalina Gajewska

Cechą charakterystyczną i jednocześnie typową dla dzieci we wczesnym wieku szkolnym jest ich dosyć duże zróżnicowanie pod względem poziomu rozwoju. Po okresie zabawy i fantazjowania potrzeby rozwojowe dziecka w tym wieku koncentrują się na wykształceniu nowych kompetencji: podejmowaniu inicjatywy i zdolności do dokonywania realistycznej samooceny. Wzrost refleksyjności dotyczącej własnych przeżyć i przeżyć innych wpływa na zmiany w kontaktach społecznych. **Dziecko odczuwa silną potrzebę współpracy z innymi przy konkretnych działaniach.** Kolejnymi zadaniami rozwojowymi są: rozwój operacji umysłowych i myślenia pojęciowego, dalszy rozwój pamięci. **Uczeń rozpoczynający naukę szkolną ma ciągłą potrzebę działania i współdziałania, a także doprowadzania zadań do końca na zadowalającym je poziomie. Odczuwa silną potrzebę przynależności do grupy koleżeńskiej zgodnie z zasadami jej funkcjonowania.** Podstawę do tego, by zaspokoić potrzeby rozwojowe tego okresu, stanowi

właściwe spełnienie potrzeb w poprzednich etapach, czyli zbudowanie bezpiecznej więzi z opiekunem i nabycie umiejętności związanych z samodzielnością i samoregulacją. Młodszy wiek szkolny to również czas ujawniania się zdolności – niekoniecznie ściśle związanych z umiejętnościami szkolnymi. Podobnie jak na poprzednich etapach rozwoju korzystanie z książek może okazać się nieocenionym źródłem stymulacji, wartościowo spędzonego czasu i wsparciem wychowawczym dla rodziców i opiekunów. **Czytanie pobudza umysł, wyobraźnię i serce nie tylko dziecka, ale też dorosłego, który jest blisko.** Kontakt z książką może odbywać w dwójaki sposób – jako kontynuowanie rytuału czytelniczego z rodzicem i poprzez rozpoczęcie samodzielnej przygody z książką. Dorosły ma za zadanie podsycać zainteresowanie czytaniem, umożliwiając kontakt z nowymi pozycjami, i nie rezygnować z dotychczasowych zwyczajów czytania razem na rzecz samodzielnego czytania wyłącznie lektur szkolnych.

W wieku szkolnym dziecko potrafi zastanawiać się nad różnymi opcjami, zanim wybierze najlepszą i zacznie działać. Ta kompetencja sprawia, że potrafi zdystansować się do tego, co przeżywa, i zdecydować, w jaki sposób wyrazi swoje myśli, potrzeby czy oczekiwania. Myśli pojęciami, bez konieczności dokonywania operacji na materiale

konkretnym, potrafi rozumować w kierunku „od ogółu do szczegółu”. Opanowanie mowy pisanej przyczynia się do dalszego rozwoju myślenia i świadomości dziecka. Sprawnie zbiera ono informacje i wyciąga wnioski. Najlepiej uczy się poprzez działanie i wykonywanie tego, co wcześniej zaplanował umysł. Dziecko chce zajmować się czymś poważnym, a więc podobnym do tego, co robią dorośli w jego najbliższym otoczeniu, a wszystko, co robi, chce robić na najwyższym według swojej oceny poziomie.

Wspólne czytanie ułatwia poznawanie nowej rzeczywistości w przyjemny sposób. Trzeba pamiętać, że niewielu uczniów rozpoczynających naukę potrafi sprawnie przeczytać i zrozumieć książki przygodowe czy popularnonaukowe, które wzbudzają ich zainteresowanie, natomiast większość z nich jest gotowa wysłuchać i zrozumieć całe bogactwo tekstu. **Wspólne czytanie angażuje obie strony i stanowi idealny punkt wyjścia do rozmowy i „dorosłej” formy spędzania czasu z książką.** Szeroki wybór książek dostępnych na rynku pozwala rozwijać każde hobby czy zainteresowania i zaspokoić ciekawość dziecka w każdej dziedzinie. Warto z tego skorzystać, zamiast negować sensowność interesowania się czymś pozornie „niepoważnym”, pamiętając, że chęć samodzielnego sięgania po książkę jest tu najcenniejsza, temat mniej

istotny – potrzeba czytelnicza pozostanie u dziecka rozbudzona, a czas na inne tematy z pewnością kiedyś nadejdzie. Lektury, które dziecko ciekawia jako dodatek do czytelnictwa związanego z obowiązkami szkolnymi, gwarantuje mu łatwiejsze przyswajanie wiedzy, zapamiętywanie, bogatszy zasób słów, umiejętność swobodnego wypowiedzania się i myślenia. To atuty, które trudno przecenić.

Dziecko we wczesnym wieku szkolnym uczy się i bawi wśród innych i razem z nimi. Poznaje wiele nowych ról społecznych związanych ze zwiększającymi się wyzwaniami i zobowiązaniami. Rozluźnia więzy z rodzicami i szuka pozytywnych wzorów dorosłych poza rodzinnym domem. Jest w mniejszym stopniu egocentryczne, potrafi już zaakceptować w pełni fakt, że ludzie mogą mieć zupełnie inne zdanie na ten sam temat. Uczeń potrafi współpracować i współdziałać przy jednym zadaniu z grupą rówieśników i dorosłymi. Nawiązuje i podtrzymuje relacje z rówieśnikami i dorosłymi, mając na względzie to, żeby być akceptowanym w grupie i docenianym przez dorosłych, staje się też w coraz większym stopniu świadome swoich działań.

Każdego dnia dużo się dzieje, więc chcąc poczuć się ważnym i docenionym przez innych, dziecko podejmuje duży wysiłek – potrzebuje

zatem solidnego zaplecza do rozwijania kompetencji społecznych. Tym zapleczem jest dom rodzinny – dziecko wciąż potrzebuje bliskości, opieki, zachęty ze strony wspierającego rodzica i pocieszenia najbliższych. **Wspólne czytanie wzmacnia relację rodzica z dzieckiem.** Rodzicowi pomaga zrozumieć emocjonalny i społeczny rozwój swojego dziecka i nadać mu właściwy kierunek. Mimo tego, że autorytetem stają się inni dorośli, np. nauczyciele, rodzic ma szansę zbudować swój obraz jako przewodnika i opiekuna, który wspiera w trudnych czy nowych sytuacjach życiowych – daje spokój i bezpieczeństwo. **Czytanie książek o dzieciach i dla dzieci – takich, w których dziecko traktowane jest poważnie i akceptowane – utrwala przekonanie „nie jestem sam z tym, co się dzieje”.** Warto wybierać historie, w których to dzieci rozwiązują problemy, a dorośli nie podaje gotowych rozwiązań.

W tym okresie sprawą nadrzędną staje się wzrost świadomości dotyczącej własnych stanów emocjonalnych i ich wpływu na zachowanie swoje i innych ludzi. Dziecko nabywa zdolności do obiektywnego sposobu spostrzegania rzeczy i przyglądania się rzeczywistości z różnych perspektyw. Uwzględnia w swoim myśleniu różne aspekty sytuacji i dostrzega związki między nimi. Potrafi przyjąć do wiadomości punkt widzenia innych ludzi i zmienić swoje zachowanie,

dzięki czemu rozumie ich potrzeby i uczucia w pełniejszy sposób.

Czytanie ma nieoceniony udział w rozwoju osobowości, pomaga utrzymywać równowagę emocjonalną, chroni przed negatywnymi skutkami przeżywanych emocji. Lektura książek, razem z rodzicem i samodzielnie, rozbudza i kształtuje wrażliwość emocjonalną dziecka, daje wewnętrzną siłę do radzenia sobie z trudnościami i regulowania własnych emocji. Dzięki historiom książkowym i ich bohaterom dziecko może uczyć się rozumienia własnej osoby i oceniania swojego codziennego zachowania z moralnego punktu widzenia. Przeżycia książkowe uruchamiają u dziecka te skojarzenia i reakcje, które są adekwatne do jego przeżyć i doświadczeń w danym momencie. Najbardziej pochłaniają je te historie, które intuicyjnie pomagają mu zrozumieć własną sytuację. Dziecko potrafi wtedy trafnie zinterpretować przesłanie oraz wykorzystać je jako pomoc w wyjaśnianiu własnych doświadczeń emocjonalnych w rodzinie czy wśród kolegów. Natomiast bez uważnego towarzyszenia dorosłego błędne interpretacje mogą stać się przyczynkiem do wzmocnienia się lęków czy odrealnienia, stąd mimo osiągnięcia tak dużej samodzielności w wieku szkolnym bardzo ważne jest towarzyszenie dziecku w wyborze i interpretacji czytanych książek.

Wspólne czytanie ułatwia poznanie nowej rzeczywistości jaką jest edukacja szkolna

Książki pozwalają rozwijać hobby, zainteresowania i zaspokoić ciekawość dziecka w każdej dziedzinie.

Czytanie ułatwia przyswajanie wiedzy i zapamiętywanie.

Czytanie wzbogaca słownictwo, rozwija umiejętność swobodnego wypowiedzenia się i myślenia.

Wspólne czytanie wzmacnia relację rodzica z dzieckiem, rodzicowi pomaga zrozumieć emocjonalny i społeczny rozwój swojego dziecka i nadać mu właściwy kierunek.

(6–10 lat)

Czytanie rozbudza i kształtuje wrażliwość emocjonalną, daje wewnętrzną siłę do radzenia sobie z trudnościami i regulowania własnych emocji.

Czytanie rozwija osobowość dziecka i poczucie własnej wartości.

Dzięki historiom książkowymi i ich bohaterom dziecko uczy się rozumienia własnej osoby i oceniania swojego zachowania z moralnego punktu widzenia.

Rymowanki Wyliczanki Piosenki

Rymowanki to doskonałe narzędzie do stymulacji rozwoju dziecka i powinno się je stosować już od pierwszych tygodni życia. Dzięki powtarzaniu wyliczanek dziecko uczy się rozpoznawać emocje i skupiać swoją uwagę. Dla dzieci powyżej pierwszego roku życia taka forma zabawy ma ogromne znaczenie i wpływa na dalszy rozwój – zostawia trwałe ślady w pamięci oraz powoduje szybszy i łatwiejszy rozwój mowy. Czytanie oraz śpiewanie dziecku krótkich rymowanych tekstów przyczynia się do budowania więzi z rodzicami i daje poczucie bezpieczeństwa.

Chodzi lisek koło drogi,
cichuteńko stawia nogi,
cichuteńko się zakrada,
nic nikomu nie powiada.

Sroczka kaszkę warzyła,
Dzieci swoje karmiła.
Temu dała na łyżeczce,
Temu dała na miseczce,
Temu dała na spodeczku,
A dla tego nic nie miała,
Frrr ... po więcej poleciała.

Wpadła gruszka do fartuszka
A za gruszka dwa jabłuszka
Śliweczka wpaść nie chciała,
Bo śliweczka nie dojrzała.

Idzie rak, idzie rak,
czasem naprzód czasem wspak.
Idzie rak nieborak
jak uszczypnie, będzie znak.

Entliczek, pentliczek
Czerwony stoliczek.
Na kogo wypadnie -
na tego - bęc!

Baloniku nasz malutki,
rośnij duży, okrągłutki.
Balon rośnie, że aż strach,
przebrał miarę, no i - bach!

Ole ole Janko,
Kłęknij na kolanko,
Obejmij swe boczki,
Złap się za warkoczki,
Umyj się, ubierz się
I wybieraj kogo chcesz.

Mam chusteczkę haftowaną
Co ma cztery rogi,
Kogo kocham, kogo lubię,
Rzucę mu pod nogi.
Tej nie kocham, tej nie lubię,
Tej nie pocałuję,
A chusteczkę haftowaną
Tobie podaruję!

Szły pchły koło wody,
Pchła pchłą pchła do wody.
A ta pchła płakała,
Że ją pchła wepchała.

Panie Janie, Panie Janie,
Rano wstań, rano wstań,
Wszystkie dzwony biją,
Wszystkie dzwony biją:
Bim bam bom, bim bam bom.

Kółko graniaste,
wielokanciaste,
Kółko nam się połamało,
Cztery grosze kosztowało,
A my wszyscy BĘC!

Jadą, jadą misie,
hop siup tra la la,
Śmieją im się pysie,
ha ha, ha ha ha!
Przyjechały do lasu,
narobiły hałasu,
Przyjechały do boru,
narobiły rumoru.

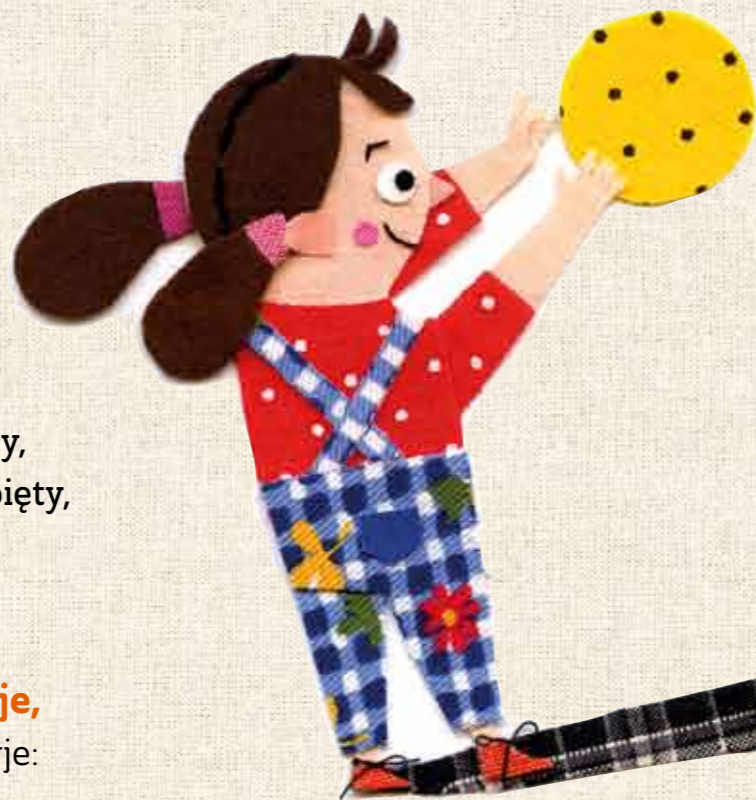
Głowa, ramiona,
Kolana, pięty, kolana, pięty,
Głowa, ramiona, kolana, pięty,
Oczy, uszy, buzia, nos!

Pałka, zapalka, dwa kije,
Kto się nie schowa ten kryje:
Raz, dwa, trzy, ... dziesięć.

Idzie kominiarz
Po drabinie,
Fiku miku,
Już w kominie!

Kosi, kosi łapci,
Pojedziem do babci,
Babcia da nam mleczka,
Dziadek cukiereczka.

Mało nas, mało nas
do pieczenia chleba,
Tylko nam, tylko nam
ciebie tu potrzeba!

Krakowiaczek jeden

miał koników siedem,
pojechał na wojnę,
ostał mu się jeden.

Siedem lat wojował,
szabli nie wyjmował,
szabla zardzewiała,
wojny nie widziała.

Krakowianka jedna
miała chłopca z drewna,
a dziewczynkę z wosku,
wszystko po krakowsku.

Ślimak, ślimak, pokaż rogi,

Dam ci sera na pierogi,
Jak nie sera, to kapusty,
Od kapusty będziesz tłusty.

Raz, dwa, trzy, cztery

maszerują oficery,
a za nimi oficerki,
pogubiły pantofelki.

Raz, dwa, trzy, cztery,
maszerują oficery,
a za nimi oficerki -
powpadały do butelki,
a z butelki do jajeczka
i skończyła się bajeczka!

Jawor, jawor

Jaworowi ludzie, co wy tu robicie?
Budujemy mosty dla pana starosty.
Tysiąc koni przepuszczamy,
A jednego zatrzymamy.

Pan Sobieski miał trzy pieski,

Czerwony, zielony, niebieski.
Raz, dwa, trzy,
Po te pieski idziesz ty.

My jesteśmy krasnoludki,

Hopsasa, hopsasa
Pod grzybkami nasze budki.
Hopsasa, hopsasa.

Jemy mrówki, zabie łapki,
oj tak, tak, oj tak, tak,
a na głowach krasne czapki -
to nasz znak, to nasz znak!

Gdy kto zbłądzi, to trąbimy
trututu, trututu!
Gdy kto senny, to uspiemy
Lululu, lululu.

Gdy kto skrzywdzi krasnoludka,
ajajaj, ajajaj,
to zapłacze niezabudka
uuuuu!

Uciekaj myszko do dziury,

By cię nie złapał kot bury.
Bo jak cię złapie kot bury,
To cię obedrze ze skóry.

Ojciec Wirgiliusz

Uczył dzieci swoje,
A miał ich wszystkich
Sto dwadzieścia troje:
Hejże dzieci, hejże ha!
Hejże ha, hejże ha!
Róbcie wszystko to co ja,
To co ja.

Stary niedźwiedź mocno śpi,

My się go boimy,
Na palcach chodzimy,
Jak się zbudzi to nas zje.
Pierwsza godzina - niedźwiedź śpi,
Druga godzina - niedźwiedź chrapie,
Trzecia godzina - niedźwiedź łapie!

Tropem dobrych książek

Agnieszka Karp-Szymańska

Współczesny rynek książki dla dzieci jest ogromny, bardzo różnorodny i pasjonujący, i choć należałoby się cieszyć, że bogactwo oferty stale rośnie, to naprawdę łatwo o dezorientację. Aby w tej dżungli wydawniczej się nie zagubić, warto wiedzieć, gdzie szukać informacji o nowościach, jak szybko zdecydować, czy dana nowość jest warta naszej uwagi, oraz co o najbardziej kontrowersyjnych tytułach myślą inni.

Do tematu można podejść w różny sposób, ja proponuję podejście detektywistyczne, bo i temat zawiły, i do dobrych książek, a jakże, prowadzą nas ślady. Zbadajcie te najważniejsze, a na pewno znacząco przybliżą Was do celu:

ER

Pierwszy ślad: wydawnictwo

Na pewno macie na półkach książki, które już Was zachwyciły. Sprawdźcie, jakim wydawnictwom je zawdzięczacie! Jest duże prawdopodobieństwo, że ich kolejne publikacje również będą godne uwagi. Ważne, by poddać ulubione wydawnictwa bacznej i stałej obserwacji. Świetnym narzędziem do tego jest profil wydawcy na Facebooku. „Polubcie” go i sprytnie czekajcie, aż sam pochwali się swoimi nowościami. Jeśli rozsyła także newsletter – świetnie! Zapiszcie się, a zapowiedzi same będą przychodzić na Wasze skrzynki pocztowe.

Drugi ślad: piszący o książkach eksperci

Tych możemy znaleźć w pismach skierowanych do rodziców („Dziecko”) i w Internecie (np. rekomendacje Joanny Olech w serwisie wyborcza.pl). Zarówno pisma, jak i strony internetowe mogą być w całości poświęcone literaturze („Książki”) czy nawet literaturze dla dzieci („Ryms”, „Guliver”), ale szukając inspiracji, nie zapominajcie również o stronach poruszających szeroko pojęte kwestie rodzicielstwa (CzasDzieci.pl, Qlturka.pl). I tam nie zabraknie działu poświęconego literaturze, choć nieraz potrzeba trochę samozaparcia, aby znaleźć interesującą nas sekcję, jest to jednak wysiłek, którego podjęcie zwykle się opłaca.

Trzeci ślad: eksperti nie piszący a opowiadający

Takimi na pewno są dziennikarze radiowi, jak Barbara Gawryluk, która prowadzi program Abecadło poświęcony wyłącznie książce dziecięcej, i Katarzyna Stoparczyk, prowadząca audycję Zagadkowa niedziela.

Czwarty ślad: rodzice, którzy na własnych dzieciach przetestowali nowości wydawnicze

Dziela się oni odczuciami na blogach, czasami prowadzą serwisy tematyczne (polskailustracja.dladzieci.pl, znak-zorro-zo.blogspot.com, poza.rozkladem.blogspot.com). To bardzo wartościowe opinie, ale często mocno subiektywne – w tym ich wartość, ale też niebezpieczeństwo. Trzeba pamiętać, że każde dziecko jest inne, a te, których rodzice aktywnie blogują, mają już za sobą spore doświadczenie czytelnicze.

Piąty ślad: nagrody

Warto przejrzeć, które książki były dotychczas nagradzane i przez kogo, czy przyznane nagrody były plebiscytowe czy eksperckie, kto zasiadał w jury, jakie walory zostały podkreślone przez kapitułę. Na szczególną uwagę zasługują: nagrody przyznawane co roku przez Polską Sekcję IBBY – Książka Roku, Nagroda im. Kornela Makuszyńskiego czy Konkurs Literacki im. Astrid Lindgren na współczesną książkę dla dzieci i młodzieży, ogłaszany przez Fundację „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom” co trzy lata.

Dobry detektyw sprawdzą także strony instytucji nagradzających oraz tych związanych z upowszechnianiem czytelnictwa (Instytut Książki, Polska Sekcja IBBY). Często znajdziemy tam aktualności, zestawienia, a także merytoryczne artykuły na interesujący nas temat.

Wszystkie wymienione powyżej media na pewno dostarczą wielu informacji pod warunkiem, że poświęćcie czas (i swoją uwagę) na częste ich przeglądanie. Jest na to jeden sposób: social media. Informacje same będą do Was słuwać. Jeżeli wiecie, że jesteście w dobrym miejscu, na stronie, która Was interesuje – „polubcie” ją, obserwujcie profile Facebooka, Instagrama, Pinteresta, subskrybujcie newslettery.

Czy to wszystkie źródła? Z pewnością nie, ale te nie wymagają wstawania z fotela.

Ponadto polecam wpisać w kalendarz wszystkie kluczowe imprezy targowe, bo to tam spotkamy wydawców i autorów, będziemy mogli wertować książki i zachwycać się nimi do woli. Jeżeli nie możemy pozwolić sobie na taką wyprawę, to chociaż znajdziemy w okolicy dobre kawiarnio-księgarnie, gdzie przy filiżance kawy możemy przejrzeć stosik perełek, które przykuły naszą uwagę.

Fantastycznymi inicjatywami są wszelkie dyskusyjne kluby książki, spotkania nieformalne, a także wykłady i jedyne w Polsce studia podyplomowe na Uniwersytecie Warszawskim. Pozwalają nie tylko zdobyć wiedzę, ale również możliwość spotkania rzeszy pasjonatów, bo współczesna literatura dla dzieci może być prawdziwą pasją.

Szósty ślad: rekomendacje

Szóstym śladem na tropie dobrych książek niech stanie się zaproponowany tu wybór wartościowych i dostępnych na rynku publikacji dla dzieci w wieku do lat trzech. Rekomendowane tytuły są jedynie podpowiedzią i propozycją, które – mamy nadzieję – będą inspiracją do własnych literackich poszukiwań!

Książki zarekomendowali:

Polska Sekcja IBBY

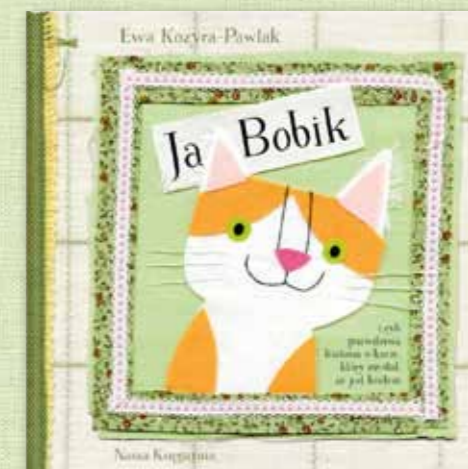
CzasDzieci.pl

Instytut Książki

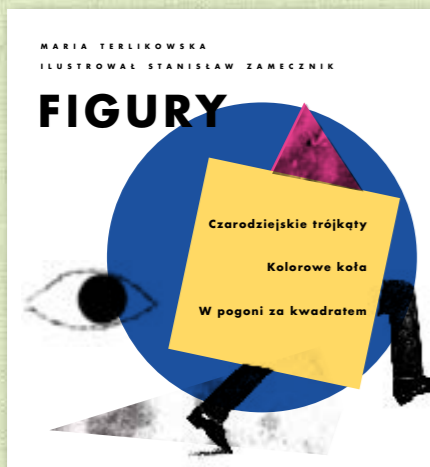
1. Mmmmm,
Monika i Adam Świerzewscy,
EneDueRabe, 2014

2. Ja, Bobik,
Ewa Kozyra-Pawlak,
Nasza Księgarnia, 2014

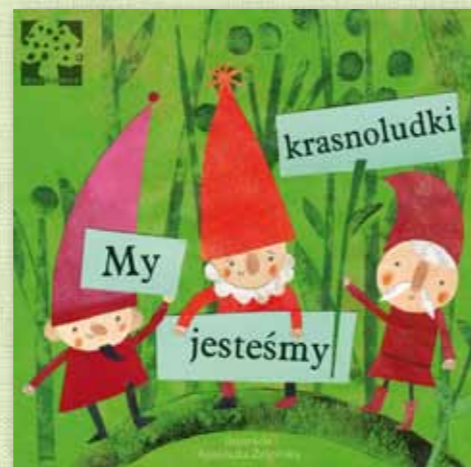
3. Raz, DWA, trzy, słyszymy,
Joanna Bartosik,
Widnokrąg, 2016
(oraz inne w serii)

4. Figury,
Maria Terlikowska,
il. Stanisław Zamecznik,
Warstwy, 2016

5. Pierwsze urodziny prosiaczka,
Aleksandra Woldańska-Płocińska,
Czerwony Konik, 2010
(oraz inne w serii)

6. My jesteśmy krasnoludki,
il. Agnieszka Żelewska,
Muchomor, 2017
(oraz inne w serii)

7. Myszka,
Dorota Gellner,
il. Dobrosława Rurańska,
Bajka, 2016

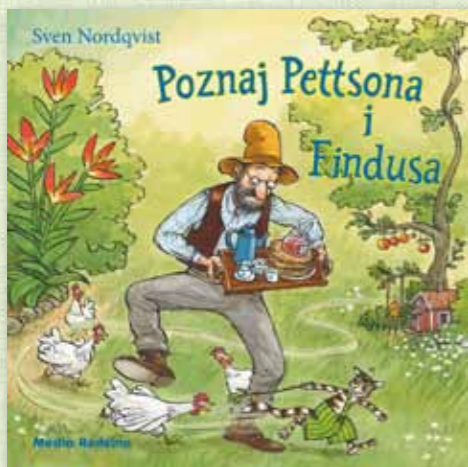
8. Kto się schował,
Satoru Onishi,
Alfabet, 2016

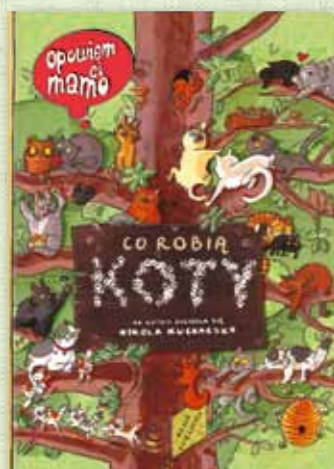
9. Prezenty Astona,
Lotta Geffenblad,
EneDueRabe, 2015
(oraz inne w serii)

10. Babo chce,
Eva Susso,
il. Benjamin Chaud,
Zakamarki, 2010

11. Poznaj Pettsona i Findusa,
Sven Nordqvist,
Media Rodzina, 2015
(oraz inne w serii)

12. Opowiem ci, mamo, co robią koty,
Nikola Kucharska,
Nasza Księgarnia, 2016 (oraz inne w serii)

13. Figle, Migle,
Herve Tullet,
Babaryba, 2015

14. Pierwsza książka,
Katsumi Komagata,
Wytwórnia, 2016

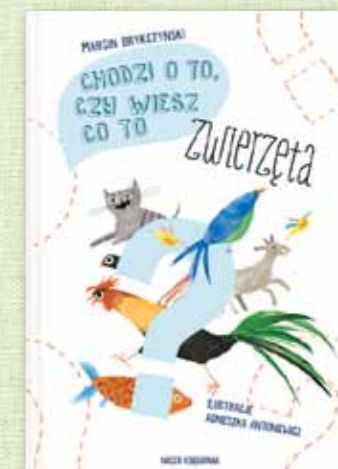
15. Chrum, chrum, Bolusiu,
Barbro Lindgren,
il. Olof Landström,
Zakamarki, 2015

16. Bardzo głodna gąsienica,
Eric Carle,
Tatarak, 2015

17. Auto,
Jan Bajtlik,
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2013

18. Chodzi o to, czy wiesz, co to zwierzęta,
Marcin Brykczyński, il. Agnieszka Antoniewicz,
Nasza Księgarnia, 2014

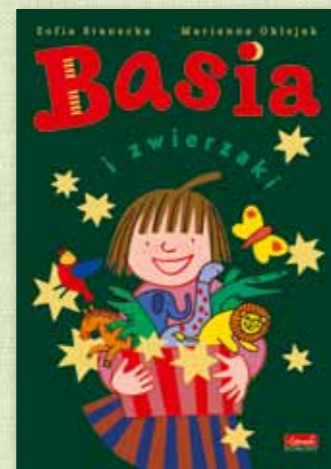

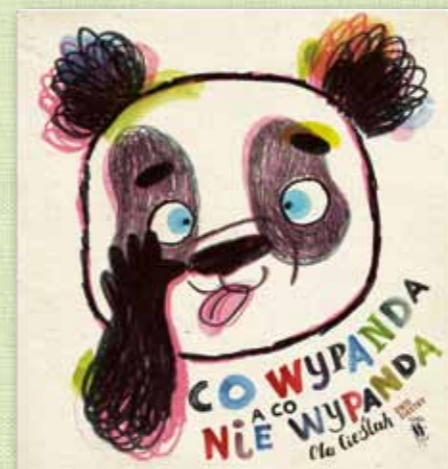
19. Popatrz w niebo 1,
Joanna Gębał, Monika Zborowska,
Muchomor, 2017 (oraz inne w serii)

20. Rok w mieście,
Katarzyna Bogucka,
Nasza Księgarnia, 2015
(oraz inne w serii)

21. Basia i zwierzaki,
Zofia Stanecka, il. Marianna Oklejak,
Egmont, 2016 (oraz inne w serii)

22. Co wypanda, a co nie wypanda,
Aleksandra Cieślak,
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2014

23. O malarzu rudym jak cegła,
Janusz Stanny,
Wytwórnia, 2013

24. W kieszonce,
Iwona Chmielewska,
Media Rodzina, 2015

25. Jeden dzień,
Aleksandra, Daniel Mizielińscy,
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2016

© Instytut Książki, Kraków 2017

opieka redakcyjna:
Gabriela Dul,
Katarzyna Humeniuk

teksty:
Michalina Gajewska,
Agnieszka Karp-Szymańska,
prof. Grzegorz Leszczyński

opracowanie graficzne:
Dorota Nowacka

ilustracje:
Ewa Kozyra-Pawlak
i Paweł Pawlak

Publikacja powstała
we współpracy z Polską Sekcją IBBY
i portalem CzasDzieci.pl

Więcej informacji o polskiej literaturze
można znaleźć na stronie:
instytutksiazki.pl

Publikacja została wydana w ramach
ogólnopolskiej kampanii „Książką połączeni”
ze środków Narodowego Programu
Rozwoju Czytelnictwa

Instytut Książki
ul. Zygmunta Wróblewskiego 6
31-148 Kraków
www.instytutksiazki.pl

© Instytut Książki, Kraków 2017

opieka redakcyjna:
Gabriela Dul,
Katarzyna Humeniuk

teksty:
Michalina Gajewska,
Agnieszka Karp-Szymańska,
prof. Grzegorz Leszczyński

opracowanie graficzne:
Dorota Nowacka

ilustracje:
Ewa Kozyra-Pawlak i Paweł Pawlak

Publikacja powstała
we współpracy z Polską Sekcją IBBY
i portalem CzasDzieci.pl

Więcej informacji o polskiej literaturze
można znaleźć na stronie:
instytutksiazki.pl

Publikacja została wydana
przez Instytut Książki
ze środków Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

